

Szociális jogállam – álmok és csalódások

(Ferge Zsuzsa 85. születésnapjára)

Olyan időket élünk, hogy azokat, akik több mint negyed századdal ezelőtt komoly reményeket fűztünk egy szociális jogállam gyors kiépüléséhez, ma leginkább csalódásaik kötik össze. A Ferge Zsuzsa által megálmodott szociális államból éppúgy semmi nem lett, mint a magam alkotmányos demokrácia-álmaiból. Persze tudomásul kell vennünk, hogy a demokrácia fogalma változóban van világszerte, és annak az alapvető jogokat és az államhatalom korlátozott voltát meghatározónak tekintő liberális elemei nem egyformán érvényesülnek az egyes demokráciákban. A varációk a teljes értékű liberális demokrácia (ami persze egy ideál, nehéz lenne bármely ország berendezkedésének megfeleltetni) és az autokrácia között (ahol viszont már a választásoknak sincs igazi tétje, hiszen az ellenzéki pártoknak nincs valódi esélyük) sokfélék. Azt gondolom egyikünk sem gondolta volna 1989-ben, hogy ma arról kell értekeznünk, vajon ebben a köztes sávban Magyarország olyan mértékben elveszítette-e már liberális jellegét, hogy mára inkább autokráciának tekinthető. Miként azt sem gondoltuk, hogy az

akkori ifjú liberálisok szépreményű vezetője húsz év elteltével a 'centrális erőter' kiépítésének tervével, majd további öt év elteltével pedig az orosz és a kínai modell követésének gondolatával áll elő világossá téve, hogy célja a demokrácia leépítése, és egy autokratikus rendszer kiépítése. Hogy ez már valóban kialakult-e, az egy másik kérdés. Az Orbán által használt 'jelző nélküli', vagy 'illiberális' demokráciával az a baj, hogy ha ez minden liberális elem kiiktatását jelenti, akkor egyszersmind megszűnik demokrácia is lenni. Persze tisztában vagyok vele, hogy a jelenlegi magyarországi rendszer 'lediktatúrázása' nem segít feltárni annak valóságos jellegét. Csakhogy a diktatúra nem hogy nem demokrácia, de még csak nem is autokrácia. Vagyis azzal, hogy kijelentjük: Magyarország ma nem diktatúra, még nem jutottunk előbbre. Az igazi kérdés az, honnan hová tart a rendszer, és hol helyezhető el most.

Az kétségtelen, hogy a régi nyugat-európai tagállamokban is megerősödött az ideálként tétélezett liberális demokrácia ellenzőinek súlya, de ők egyelőre ellenzékben vannak. Kelet- és Közép-Európa új tagállamaiban a kormányok is hajlamosak csökkenteni a demokrácia liberális elemeit. Orbán (és újabban Kaczyński). a liberalizmus minimumának kiiktatására való elitellenes populista törekvésével valójában a

demokráciát forgatja fel, illetve ki önmagából, és a két világháború közötti Horthy- (illetve Pilsudski-féle) áldemokráciát építik újra. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy egyáltalán ne lenne alapja a magyar rendszerváltó elittel kapcsolatos csalódottságnak. De az ezzel az elittel – amihez egyébként maga a Fidesz és Orbán is tartozott/tartozik - szembeni bizalmatlanság egyáltalán nem jelentette a demokráciának a nép kezébe helyezését, hiszen a közvetlen demokrácia nemhogy erősödött volna 2010 óta, hanem jelentősen gyengült.

De ahogy az Orbán-féle politikai rendszer nem írható le a közvetlen demokrácia megerősödési modelljeként, ugyanúgy nem igazak azok az utólagos legitimáló kísérletek sem, amelyek az Alkotmánybíróság fő hatalmára építő korábbi 'jogi konstitucionalizmus' helyett egy, a parlament szuverenitását előtérbe helyező angol típusú 'politikai alkotmányosságként' igyekeznek bemutatni a 'fülkeforradalom' utáni történéseket. A magyar Országgyűlés minden deliberációt és ellenőrzést nélkülöző törvénygyártó munkája a legkevésbé sem emlékeztet az angol parlamentarizmusra.

A mai magyar politikai berendezkedés - Orbán nyíltan hirdetett szándékaival összhangban -

letért a liberális demokrácia és az autokrácia közötti köztes sávnak az utóbbihoz közelebbi végén helyezkedik el, de talán még nem billent át autokráciába, mert ma még úgy tűnik, hogy még a következő parlamenti választásoknak is lesz tétje. Egyelőre, bár az ellenzék esélyeit az alkotmányos és törvényi korlátok jelentősen csökkentik, de ezek a praktikák még nem teszik lehetetlenné a kormányváltást. Persze az is igaz, hogy 2014-ben a Fidesz éppen annyit torzított a választási rendszeren, hogy kétharmados többsége megmaradjon. Kérdés, mire lesz hajlandó, ha majd a többsége is veszélybe kerül. Tehát eddig Orbánnak hatalma megtartásához nem volt szüksége az autokrácia határának átlépésére, jóllehet mind kötcsei, mind bálványosi beszédében világossá tette, hogy valóságos terve nem a demokrácia felszámolása. Jó lenne, ha Ferge Zsuzsa következő kerek születésnapja alkalmából nem közös csalódásainkról kellene ismét beszélnem, hanem arról, hogyan kellene nekivágni egy tartós szociális jogállam kiépítésének. Addig is boldog születésnapot, kedves Zsuzsa

Halmai Gábor